

Деякі дослідники висловлюють думку про те, що історичні права вперше були проголошені США в Північноатлантичному арбітражі з рибальства в 1910 році. При цьому однією з найбільш авторитетних дефініцій, що було надано Комісією міжнародного права ООН, є дефініція у справі «Про рибальство» та у справі Сальвадор проти Гондураса стосовно Затоки Фонсека, де «історичні води» були визначені як «води, що розглядаються в якості внутрішніх вод, але які не можуть вважатися такими в умовах відсутності історичного права на них у прибережної держави».

Вбачається, що головними критеріями для віднесення морських вод до категорії історичних є наступні: (1) виняткова влада та контроль над таким морським районом, включаючи можливість вигнання іноземних суден з нього якщо на це буде потреба; (2) довге користування ним або закінчення тривалого часу, хоча довжина конкретного періоду залежить від обставин; (3) мовчазна згода інших держав, особливо тих, чий інтереси можуть зачіпатися цим статусом.

Головною відмінною рисою правового статусу історичних вод, як й внутрішніх морських вод в цілому, є те, що в їхніх межах іноземні судна не користуються правом мирного проходу. Прибережна держава своїми нормативними актами визначає їхній правовий режим, зокрема встановлює порядок заходу іноземних суден у внутрішні морські води.

Таким чином, міжнародні документи та національне законодавство України однозначно відносить історичні води до внутрішніх вод держави, на які повністю поширюється її суверенітет, проте доктрина ані міжнародного, ані національного права України на сьогодні ще не виробили однозначних позицій щодо процедури та підстав визнання тих або інших вод історичними, що доводить той факт, що доктрина історичних заток не є розробленою та дослідженою повною мірою, а це дає всі підстави для проведення подальших досліджень і наукових розробок.

Баданова Є.В.

*Інститут міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ СУПЕРЕЧКИ У МІЖНАРОДНОМУ РИБОЛОВНОМУ ПРАВІ

Статут ООН розподіляє спори на політичні та правові.

Незважаючи на скептичне ставлення науковців до такого розподілу, для цілей дослідження в контексті інституту мирного вирішення міжнародних спорів відокремлення правових суперечок має ключове значення. Воно, зокрема, дозволяє базувати результати правового аналізу на чинних нормах та принципах МП, в тому числі прогнозувати можливі варіанти розвитку конфлікту із врахуванням викликів і потреб міжнародного співтовариства в цілому.

Важливо, що складові міжнародного спору як категорії в МП не залежать ні від предмету спору ні від галузі МП, до регулювання якої належать конфліктні правовідносини. Тому формулювання концепції міжнародного риболовного спору (або суперечки), яке до цього часу не розроблено у доктрині, має слідувати загальним тенденціям у МП. Ключовим, однак, залишається врахування особливих обставин в лоні міжнародного риболовного права (МРП).

Для цілей правової кваліфікації суперечка має відповідати двом критеріям: бути правовою та представляти собою дійсний конфлікт правових позицій та інтересів.

Правовий характер визначається, виходячи з того, які норми мають регулювати її ліквідацію. Якщо сторони висловлюють протилежні або суперечливі *правові* позиції, а в основу розв'язання суперечки покладене *МП*, то спір буде вважатися правовим. В той же час ця характеристика не виключає присутність політичного інтересу або навіть ширшого за обсягом політичного конфлікту між сторонами.

В контексті МРП існування правової суперечки обумовлене наявністю в окремому просторово-часовому континуумі (ПВК) належного правового режиму регулювання морських живих природних ресурсів (МЖПР), який за спільною резолюцією зацікавлених держав покликаний регулювати відповідні міжнародні правовідносини. Тому сумнівною ввижається правова природа суперечок навколо рибних запасів у Арктиці (до успішного завершення зусиль держав світу щодо визначення статусу території). Так само риболовні суперечки, спричинені невирішеними територіальними спорами, не будуть мати правового характеру, за умови відсутності спеціального міжнародного договору з питань регулювання риболовної діяльності у відповідному спірному районі.

Другим елементом суперечки є конфлікт інтересів сторін. Конкретизація цієї вимоги мала місце у зв'язку із юрисдикційною практикою, зокрема, Міжнародного Суду ООН, який встановив необхідність існування очевидного протистояння між сторонами щодо питання права.

На нашу думку, для застосування дипломатичних (неад'юдикаційних) засобів вирішення міжнародних спорів розбіжності у правових позиціях не мають бути кардинальними. Було б доцільно, що достатнім приводом для ініціювання переговорів або інших погоджувальних процедур суб'єктом МП служила б претензія іншого суб'єкта, яка б містила суттєві відхилення від загальноприйнятого механізму регулювання промислового риболовства, що за предметним або територіальним критерієм охоплювали зони відкритого моря або, у окремих випадках, виключної економічної зони. Такий підхід до суперечки відповідав би суті та принципам сучасного МРП, а також міг би сприяти уникненню гострих конфронтацій та скорішому порозумінню сторін.

МРП, будучи підгалуззю міжнародного морського права, має значну історію становлення і розвитку. Сучасний стандарт збереження та управління

МЖПР на універсальному рівні сформувався в рамках Конвенції ООН з морського права 1982 року. Однак оперативної ефективності йому додали спеціальні режими регулювання вилову МЖПР, утворені в рамках відповідних регіональних риболовних організацій по моделі, закріплених Угодою про імплементацію положень Конвенції ООН 1982 року щодо збереження та управління запасів транскордонних та далеко мігруючих видів риб 1995 року. Однак навіть сьогодні не весь простір Світового океану охоплений спеціальним режимом правового регулювання, спрямованого на забезпечення запасів МЖПР.

Ці обставини вплинули на тенденції у сучасних конфліктних правовідносинах у МРП, велика доля яких пов'язана із так званою колізією *lex specialis*.

Таким чином, суперечка у МРП у загальному вигляді являє собою вид конфліктних правовідносин між суб'єктами МП, що виникають у сфері міжнародної риболовної діяльності та з приводу неузгодженості правових позицій відповідних сторін. Її правова кваліфікація включає питання чинного для окремого ПВК правового порядку регулювання МЖПР (загального і/або спеціального), конфліктуючих сторін або зацікавлених суб'єктів, їхніх претензій та правових позицій (обґрунтувань), а також, безперечно, безпосереднього об'єкту правовідносин, що виникли.

Гайворонська Ю.Р.

Донецький національний університет Економіко-правовий факультет

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З ПІРАТСТВОМ

Міжнародна практика останніх десятиліть свідчить про те, що з'явилася значна кількість нових видів злочинів, що зачіпають інтереси багатьох держав у різних сферах. Однією з таких проблем є морське піратство, яке стало справжньою загрозою для міжнародного судноплавства. Найбільшого розвитку воно набуло біля узбережжя Сомалі в Індійському океані та Аденській затоці. Стрімке зростання актів піратства вказує на те, що заходи, які застосовуються у боротьбі з цими злочинами, у тому числі і у правовій сфері, є ще недостатньо ефективними. Світове співтовариство не приділяє достатньої уваги питанням боротьби з піратством на морі, особливо, якщо порівняти це з досить успішною протидією повітряному піратству. Складається враження, що всіх влаштовує ситуація, коли один з найбільш поживлених морських шляхів використовується як нажива для озброєних до зубів піратів. При цьому ці злочини щедро оплачуються мільйонами доларів. Не дивно, що апетити піратів вирости до того, що вони вже почали полювання за торговельними суднами не лише навколо Африканського рогу, але й в Індійському океані.